

Zoran S. Nikolić

SMRT
za
PONETI

■ Laguna ■

Copyright © 2016, Zoran S. Nikolić
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

BIBLIOTEKA

MERIDIJAN

Knjiga br. 57

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Likovi su izmišljeni, događaji nisu.
Događaji su izmišljeni, likovi nisu.
Smrt je stvarna.*

I
Propagare

1.

Smrt je zabrana, tako je Janko doživio svoj prvi susret s njom. Na njegovu sreću, taj susret nije bio blizak, već posredan. Umro je neki stari komšija i nije bilo dozvoljeno da se tokom tog dana uključuje radio u kući, a jedino je to moglo u tom trenutku biti zanimljivo u jedinom prostoru koji je činio svet četvorogodišnjeg dečaka. Bez sivog, izduženog, plastičnog aparata koji je ispod poklopca imao i gramofon, ali zabranjen za samostalno razgledanje, imao je na raspolaganju samo tri prozora u sobi na drugom spratu. Dva su gledala na istu stranu i sa njih je pogled bio panoramski, prema južnom horizontu, čiju je pravilnost narušavao šiljak Besne kobile, onda deo bliže padine, čija je strmina išla zdesna, zatim detalji prostrane žućkaste njive, sa dvema baštama okolo, i, na kraju, dvorište, najbogatije za dečje oko, ali ipak monotono, i pored krupnog šarenog psa, koji nije lajao na prolaznike i koji se gnušao bilo kakve aktivnosti po jakom suncu, kao i uprkos nešto kreativnijoj živini.

Monotoniju su upotpunjavali deda i majka, sa uvek istim pokretima u obavljanju redovnog posla.

Treći prozor je pokrivaio jorgovanom i još nekim cvećem uokvireni kladenac ispod jabuke. Tamo bi se tek nekoliko puta dnevno nešto pokrenulo, pa je Janko najkraće na njemu boravio, jedino kada bi čuo glasove retkih prolaznika. Nekoliko puta je odatle posmatrao bogomoljku na listu kruškine grane koja je sa desne strane dopirala do pola metra od stakla. Bogomoljkino retko i sporo pomeranje, njena mistična forma i boja identična zelenom lišću navodili su ga da je zamisli kao ogromnu zver koja proždire. Na dan kada je bilo zabranjeno uključivanje radija, bogomoljku je zatekao na suvoj grančici iznad one zelene, na kojoj se ranije nalazila, i bila je braonkasto-crna. Janko je smatrao da nije više živa. Zatražio je da otvore prozor i dohvate bubu, ali su hitro odbili, saginjući se i unoseći mu se u lice. Nešto su govorili o tom komšiji i o nekakvom redu. Činilo mu se da očekuju da se postidi, pa je pitao da li se i taj komšija stideo. Prekinuli su dalji razgovor i opet upozorili da ne dira radio.

Da, smrt komšijina, iako potpuno apstraktna, bila je životna novost, odmah projektovana kroz zabranu. Tek je kasnije Janko mogao da sazna da to i jeste zabrana, definitivna.

2.

Kada imaš četiri godine, svet je veliki, neobično veliki. Čine ga sobe sa svakom svojom sitnicom, od šibice do nameštaja, onda ljudi koji povremeno dolaze ili u njima žive, dvorište sa svakom biljkom, od obične travke, preko kopriva, malina i cveća, do velike šljive i ogromne kruške, čine ga zgrade, velike, male, ali sve čudne, u kojima su životinje i njihova hrana, čini ga ograda sa svim tarabama, vratnicama i naročito delovi gde nedostaje taraba. Ne treba zaboraviti baštu i voćnjak, u kojima se ređe boravi, jer sâm u tim godinama ne biraš svoje puteve, a ipak dovoljno se boravi da se uvrste u otkrivene delove sveta, budući da postoje i važni neotkriveni komadići ovog kutka: tavan, delovi podruma, potok koji odnekud dolazi skoro do samog zadnjeg dela kuće i onda se polako pomera i ukopava između strmih obala obraslih u neprohodni gustiš za odrasle, ali bi dečak mogao gotovo svaku stopu da obeleži, da je blagoslovi tabanom. Sve je to valjalo otkrivati, a ne

Goranovu smrt, oličenu u otužnom ukusu bombona koje je svakodnevno dobijao od njegove majke, jer je ona prolazila putem uz dvorišnu ogradu vraćajući se sa groblja. Pitao je odrasle zašto ne dobija bombone kada ona ide na groblje. Pitao je i zašto je nikada ne vidi kada prolazi prema groblju, iako je više puta čekao kraj ograde, a oni nisu davali odgovore, samo su ga učutkivali. U doba dana kada bi Goranova majka prolazila putem bilo je važno da radio bude isključen, a Janko nije mogao da dokuči u kakvoj su korelaciji radio i smrt. Više puta ga je zagledao i pritiskao svako dugme, ali se ništa nije dešavalo što bi bilo čudnije no obično.

Janko je u sećanju imao samo jednu sliku sa Goranom, kako stoji na skijama ispred dečaka u vunenom jednoboju džemperu i spušta se lagano sa njim niz snegom, mokrim snegom – dobro se sećao – pokrivenim putem od raskrsnice iznad kuće prema ambarru. To su videli i odrasli i podsećali ga uporno na tu scenu, iz nekog razloga, da li iz pijeteta prema rano preminulom dečaku ili da mu stave do znanja da smrt vrebava neopreznu decu, to nije mogao da zna, bilo mu je konfuzno to njihovo insistiranje na nečemu što je trebalo sam da dokuči, ali je shvatio da je ipak zabranjeno ležati na mokroj travi.

3.

U lokalnim novinama skromna čitulja, vest o smrti žene. Preminula je ona koja je godinama u Janku izazivala neprijatnost, iako je nekoliko puta video od svoje četrnaeste godine. Ipak, dugogodišnja udaljenost između njih dvoje nije sprečavala sevanje uspomene, a javljala se u asocijativnom paru sa prvim ljubavnim ili čak sa nasilnim ljubavnim iskustvom.

Da bi se kasnije izborio sa upornom, sve jačom nelagodom, počeo je da apstrahuje i seks, silovanje, a naročito ljubav. Tragao je u najraznovrsnijoj literaturi, od grčke mitologije do dela svetskih klasika, pa i u narodnim predanjima, za primerima koji će umanjiti strah da je počinio nedelo. Sam nije mogao da presudi.

Tako je Janko, kada se najzad izborio sa svojim racionalnim stegama i urođenom skepsom, sa aljkavim, tendencioznim, cenzurisanim i zastrašenim antičkim mitografima, pomislio da je u potpunosti razumeo južnosrpski stav da muškarac ima ženu da

mu rađa decu, majku da ga voli i podržava i konkubinu da voli i obasipa je poklonima. Pomislio je da možda nije sasvim upravljao sobom tog dana, da je nešto bilo jače od njega. Toliko jako da mu je pomutilo i jasno prisećanje. Prisećao se koje godišnje doba je bilo, koji mesec, kakve su bile njegove naknadne ljubavne veze i da li se neka od njih, možda, poklapa vremenski sa tim događajem. Možda postoje dani kada strast nadjača svu ostalu silu pameti, možda je to u vezi sa mitološkom lektirom: Hera je bežala Zevsu sve dovde i ovde mu se predala. Čak se upustio u eksperiment, trudio se da sva čula napregne i otkrije te dane, ukoliko oni stvarno postoje. Trebalo je pronaći devojkicu sa kojom će imati svakodnevno odnos u ciljnom vremenskom rasponu. Prva eksperimentalna veza trajala je dovoljno da zaključi da traženih sedam dana nije s proleća, ali je potom imao samo sporadične odnose koji nisu bili od koristi, sem što je odbacio sedam dana u junu i ceo avgust. Naredne godine je opet bio u vezi i ona je pomogla da se proverí prolećni period i skoro celo leto. Oko Nove godine je takođe bio aktivan, ali uprazno.

Treća godina je prolazila nekako suviše brzo da bi stupio u intimnu vezu, pa je negde u avgustu gotovo odustao od traganja, predajući se porazu i nagomilanom poslu.

Šansa se javila prve nedelje septembra, sreo je žensku osobu i prvi utisci su nagoveštavali uspeh, i Janko je stvarno, nakon toliko veza sa ženama, u svojoj tridesetoj pronašao pravi seks, pravi strastveni impuls, čiju je iskru osetio još u četrnaestoj godini, u jednom idiličnom šumarku sa ogromnom nežnom

i mirisnom posteljom od tek opalog i još ne sasvim osušenog lišća jasena i bukve, skrajnutom od pogleda nižim rastinjem sa još neopalim lišćem. Pojeo je najzad plod koji je davno naćeo i za kojim je neprekidno tragao, nesvesno i nagonski u početku, a onda planski i organizovano.

Janko je u četrnaestoj godini imao samo jednu brigu – da što pre svojim kožnim kopljem pogodi srce ekstaze i osvoji Erotovo carstvo i sa strepnjom je iščekivao, sa nesigurnošću pokušavao, približavao se i udaljavao. Tog dana je slučajno – a to je ona slučajnost koja preraste u nužnost – naišao na nju. Znao je da u okolini nema nikoga i stao je na putanjicu ispred nje. Videla ga je i ipak spokojno nastavila. Brzo je razmišljao šta to znaći, da li dele istu želju, da li ona i ne sluti njegove namere ili možda računa da će se uspešno odupreti. Približivši se na nekoliko koraka, pogledala ga je pravo u oći, ali kao da nije imala nameru da ga zaobiće, što je mogla i sa jedne i sa druge strane, pošto je pešaćka staza sekla ravnu livadu i, gledano sa drvenog mostića preko potoka, bila skoro neprimetna zbog izrasle trave. Pomislio je da od njega oćekuje da se pomeri sa putanje i hitro je zakoraćio prema njoj. Zagrlio je nezgrapno oko ramena, ona je sagla glavu tako da mu je obraz bio na njenoj crnoj tek opranoj kosi šamponom od koprive. Levom rukom joj je podigao i privukao glavu i poljubio je u obraz, preko nekoliko vlasi njene teško kontrolisane kose. Pogledala ga je u oći i pitala nekako mirno, kao da ne oćekuje odgovor:

– Zašto me ljubiš?

Levu ruku nije pomerao sa njenog vrata, desnom joj je raširio crvenu košulju od nekog laganog i raste-gljivog materijala. Prvi put je bio pred savršenstvom, koje je, saznao je to godinama kasnije, jedan nobelovac nazvao zlatnom jabukom iz Australije i računaljkom ljubavi. Njene ruke su bile u odbrambenom grču na njegovim grudima. Blago se sagao, kontrolišući stisak da ne bude grub, ali i da ne dozvoli dugo lovljenoj ptici da odleti, i poljubio joj najpre levu – pamtiće to zauvek – australijsku zlatnu jabuku. Janko nije znao da li je ona koristila punu snagu da se odupre ili se tek simbolično branila. Desna ruka bila mu je u njenim širokim somotskim pantalonama.

– Nemoj, neko će naići...

Kasnije je saznao da žene najčešće tim rečima pristaju, ali u ovom slučaju možda i nije bilo tako. Povukao je ili je poneo u šumarak, koji gledan iz daljine liči na pravilan krug veličine bašte, ili je podigao da bi joj skinuo pantalone polažući je na jasenovo i bukovo lišće, toga sada nije mogao jasno da se priseti, i našao se na njoj. Ugledao je njenu crnu svilu, otkopčao jednom rukom svoje farmerice i spustio ih do kolena. Još uvek je noge jako stiskala. Prstima je nežno – a ruke su drhtale i imao je problema sa disanjem, ili uopšte i nije disao – pronašao dugme ispod crne svile i karlice su polako osvajale prostor, dok su njene noge postajale sve kraće. Pogledao je ponovo dole i uhvatio i njen pogled kako ide prema istom mestu, ali je i dalje, još koji tren, nastojala da ga odgurne rukama. Onda se sve umirilo, na nekoliko sekundi. Ili na nekoliko dana... Osetio je pritisak, gotovo bol u visini pupka i blago je

svoju kožu odlepio od njene. Bio je paralizovan i nije mogao da je spreči da se izmigolji i navuče pantalone. Pokušao je da je uhvati za ruku; ona je, skidajući lišće sa nogavica, sa košulje i kose – samo otišla. Nije mogao da govori ili nije znao šta. Došla je do putanje i nastavila tačno tamo gde joj je bio preprečio prolazak.

Gledao je njenu čitulju na osmini novinske stranice, sa tako malom slikom da nije mogao da uoči na njoj surovost vremena koja tako često izobličava žensko lice, računao koliko je dugo živela, oduzimao od tog broja svoje dve godine, pa, da bi bio siguran u računicu, svojim dodavao njene dve, i neprijatno osećanje nedovršenosti priče sa tom ženom nastojao da prebriše onim njenim pogledom ka intimnim mestima.

4.

Tuđoj i dalekoj smrti ne treba se radovati, ali te ništa ne može sprečiti da se okoristiš, namerno ili nenamerno, slučajno ili planirano.

Janko nije poznao preminulu gimnazijalku, nije poznao čak nikoga iz njenog odeljenja, ali je, nakon čitanja direktorove naredbe, odlučio da se prijavi za sutrašnji odlazak na sahranu. Odložiće ocenjivanje iz bar dva predmeta, što je vrednije od pešačenja po snegu i hladnoći najmanje petnaest kilometara. I popodne će mirno posvetiti čitanju stripova, stonom tenisu i novom broju rok magazina, a to je, po njegovim merilima, praznik za crvena slova.

Preko noći, visina snega se duplirala, temperatura se značajno spustila, a Janko se osećao prijatno. Kolonu je sačekao na izlazu iz grada. Tražio je pogledom učenika kojeg eventualno poznaje i način da se priključi. Sa zadovoljstvom je primetio da jedan drug iz odeljenja korača između dve nepoznate učenice, jedna

ispred, druga iza. Pružio mu je ruku, osmatrajući lice ispod šala devojčice iza njega. Prepoznao ju je, ona je iz odeljenja, jedna od onih koje ga nikada neće zainteresovati u bilo kom smislu i čije ime neće pamtiti ni godinu dana po završetku škole. Koračajući sigurno po nedovoljno ugaženom snegu, razmišljao je o devojci ispred. Imala je idealnu visinu, tako je smatrao u tom trenutku, i lepo ispunjene farmerice, a ostalo je prekrivala debela jakna sa velikom kapuljačom. Povod za ovu kolonu neprijatno je otežavao pokušaj kontakta; da je bar znao da li je poznavala pokojnicu, da li je iz istog sela, pa da je, na primer, upita koliko još ima do odredišta. Taman je hteo da kao nenamerno šutne sneg i onda joj se izvini, kada se ona okliznu i izgubi ravnotežu. Janko je spremno dočekao pomoć slučajnosti i uhvatio je za desnu nadlakticu obema rukama. Ona načini polupiruetu i nađe mu se u zagrljaju, gotovo se ne oslanjajući nogama. Ogromne plave oči su ga gutale, zaustavile mu dijafragmu na trenutak i pomerile pupak. Čvrsto se držala za njegove rukave, a šal preko njenog nosa i preko usta onemogućio je da se na osnovu grimase proceni raspoloženje. Imala je samo plave oči i još se malo plave kose videlo ispod kapuljače.

Da dalje ne bi zadržavali kolonu, zakoračili su tako zagrljeni napred, ona po prtini, on po celcu. Izašla je iz zagrljaja nakon desetak koraka, svoju levu ruku vratila je u džep, desnom se i dalje čvrsto držala za Jankov rukav. Tako su hodali, ona po ugaženom, on po snegu celcu, sve do pokojničine kuće, premale da primi sve koji su došli na opraštanje i sahranu. Sneg je bio dublji, pahulje krilatije i gušće. Žene su naricale,

direktor i profesori su ušli u staru i trošnu kuću; posle nekog vremena stvorilo se mesta i da učenici priđu odru. Janko je sa svojom saputnicom i dalje bio ruku podruku, obišli su odar sa vilinskim licem, mirnim i uokvirenim suvim žutim bordoplišanim cvećem i izašli na strmo dvorište iznad nekakve provalije, ili je to samo bila optička varka, koju često priređuje snežni pokrivač. Dok je dvoje tražilo mesto gde će stajati i čekati dalji pogrebni protokol, devojka se opet okliznu i svom težinom se obesi o Jankovu levu ruku, on je opet pridrža i nehotice joj dodirnu ruku kojom se tokom pešačenja držala za rukav; bila je bez rukavice i hladnija od snega. Prekrio je svojim dlanom da je ugreje. Nije se pomerala, ali se nije ni ugrevavala. Svaka devojčina reakcija je izostala, kao da se tuđa ruka ledi. Janko je sprovede u veliki i topli levi džep svoje jakne. Slažući se, stisnula mu je šaku.

Pojačano naricanje u višeglasju najavilo je iznošenje sanduka, koji se činio većim od ulaznih vrata. Do drvenog stepeništa privukli su sanke, a onda upregli par volova. Taman kada su četvorica pronosila sanduk pored Janka i njegove nepoznate saputnice, ona se okliznu i umalo da se zavuče pod sanduk. Bilo joj je sigurno neprijatno, ali se to nije videlo, šal je skrivao raspoloženje i mimiku. Mogao je da pretpostavi da mu je zahvalna što ju je opet pridržao.

Pogrebna povorka krenula je uzbrdo, prtine nije bilo. Kako su se odvojili od glavnog puta i krenuli desetak metara, volovi upadoše u smet i počеше sa nemogućim pokušajima da skoče uvis, jako drmajuci sanke sa kovčegom, koji stade da klizi, te nekoliko

muškaraca priđe i podiže ga. Kuknjava je ulazila u krešendo, ljudi su postali uznemireni na trenutak, neprimetno se dogovorili i odlučili da zanemare zapregu i sanke i na rukama ponesu pokojničino telo do groblja, za koje se nije moglo pretpostaviti koliko je udaljeno. Opet se formirala kolona, na čelu dečak sa drvenim okićenim krstom, upadajući povremeno gotovo do ramena u sneg ili u bele kovitlace koje je stvarao sve jači vetar, za njim sanduk na ramenima ljudi koji su se neprestano klizali i spoticali, pa je na trenutke izgledalo kao da nose na glavama nešto vrelo ili sluzavo, nešto što je nemoguće držati, a ne drvenu neofarbanu kutiju sa mrtvom devojkom. Janko je gledao učenike i profesore kako se nevoljno odvajaju od grupe i ulaze u kolonu, čiji je početak već nestao iza vrha brdašca. Propuštao je jednu po jednu osobu i na kraju je ostao sam sa svojom saputnicom na širokom i ravnom drumu. Naglo je zakoračio prema začelju, koje se gubilo u gustom snežnom vejanju, trzajem podižući devojku toliko da ona samo vrhovima cipela dodiruje sneg. Devojka se poravnala sa njim, ali je Janko isto tako naglo zakoračio prema gradu. Ona se opet hitro poravnala; stisak u džepu značio je odobravanje. „Ha, ne govorimo, ali se sporazumevamo“, pomisli i nasmeja se Janko.

Trebalo je bar dva sata pešačiti do grada, što je bilo optimalno za Janka, ali nije bio siguran kako će put podneti saputnica. Nije mogao da proceni, pa je hteo da je upita, ali zašto kvariti savršeno ćutanje, jer reči postanu balast i čovek ne nađe način da se izbori i često potone u glib bespotrebnog i banalnog govora.

Već je u nekoliko navrata osetio nadmoć Erota nad Tanatosom, nekoliko puta ga je iskušavao, milujući njene prste svojim palcem u džepu, a onda je rešio da ode dalje. Levom nadlakticom, ne narušavajući ritam koraka, krenuo je da pritisne dojku. Osetio je ispučćenje ispod perjane jakne i povukao se. Mogla je lako da ga spreči isturanjem ramena. To se nije desilo i Janko je shvatio da treba ponoviti. Sada je duže zadržao ruku na njenoj dojci i jače joj milovao šaku. Odgovorila je uzvratnim milovanjem, a celo njegovo telo bilo je erogena zona. Iskosila je torzo i grudima se jače privila uz nadlakticu. Džep je bio dovoljno dubok da sa njegovog dna pređe njenom šakom preko prepona. Okrenula je vrhove prstiju prema njegovom telu i blago ga pritiskala, prepuštajući koracima da oblikuju pokrete. Izvukao je ruku iz džepa, sačekao trenutak, njena je ostala na dnu, i provukao je između drugog i trećeg dugmeta njene jakne, opipao donji rub džempera, malo ga zadigao i osetio vrelinu stomaka. Bojažljivo, sa strepnjom je otkopčao farmerice, izborio se sa debelim hulahopkama i napipao gornju čipku gaćica. Disala je dublje i kratila korake. Janko je pogledom ispitivao okolinu kojom je put prolazio, pa kako bar narednih pedesetak metara nije bilo zgodnog mesta pored puta, odlučio je da levu ruku sporije spušta ka njenom međunožju; na kraju goleti kojom je krivudao put bila su neka stabla i golo šipražje, već dobro natovareno snegom, čineći nešto nalik na nadstrešnice. Kada su prišli, Janko se osvrnuo i sa zadovoljstvom konstatova da nikoga nema iza njih, a računao je da gimnazijalcima treba najmanje još dva sata da stignu dovde. Stao je i gurnuo ruku

dublje, rajsferšlus se do kraja otkopčao. Isprekidano je uzdahnula i malo raširila noge.

Posle tri nežne osmice, otišao je opet rukom na isto mesto i podigao je. Njene oči ljuljale su se u visini Jankovog čela. Najdužim korakom što je mogao zakoračio je desno od puta i poneo je kroz smrznuto nisko rastinje za zverinji ulov, ne vadeći desnicu iz njenih gaćica. Kada je spustio, kolena su joj bila ispod površine snega. Pogledao je u njene oči, one su ga i dalje prekrivale plavetnilom. Prostro je jaknu i ona je legla, upala u snežno korito, ne pomerajući šal sa nosa i donjeg dela lica. Desnica je opet bila u međunožju, a levicom je zašao do tople i glatke kože ispod butina, klizeći potom preko njihovih čvrstina, povlačeći farmerice, hulahop i gaćice. Kada ih je spustio skoro do kolena, desnu nogu joj je savio i sasvim je ogolio i pokušao da je pokrije krajem svoje jakne podmetnute pod nju; privukla ga je preko sebe i sneg je počeo da škripi kao rasklimatana drvena stolica. Lice je priljubio uz njen šal, vlažan i pobeleo od disanja tamo gde su se nalazili nos i usta. Obrazom je osetio da je otvorila usta i uplašio se da će progovoriti. Nije. Ruke je zavukla do kože na njegovim leđima i dirigovala je njegovim pokretima. Trudio se da po ritmu njenih kontrakcija proceni nailazak slatkog grča, boreći se da odloži svoju eksploziju, koja je već pretila. Palo mu je na pamet da bi možda pomoglo u suzdržavanju ako zamisli nešto ružno, ali ga je ona prekinula u tom nastojanju jakim stiskom, onda trzajem i, na kraju, kopianjem golom i bosom nogom po snegu. Iz grla je ispustila nešto, ali to nije bila reč, a ako i jeste, odnosila se na nju samu, njemu nije bila upućena.

Janko je zakopčao farmerice, zapazio da su njeni plavi krugovi i dalje nepomični, kao i čitavo telo. Uvuкао je potom njenu desnu nogu u nogavice hulahopki i pantalona, namestio joj gaćice, zakopčao dugme i prešao rukom, reda radi, preko dojki. Kada je krenuo da je podigne, učinilo mu se da odbija, ali je ipak ustala. Nastavili su prema gradu zagrljeni; gimnazijalci se još nisu vraćali sa sahrane. Nepoznatu, sada već verovatno sahranjenu devojkju trudio se da izbacii iz glave i da misli na svoju pobeđu... Ili na pobeđu svoje takođe nepoznate saputnice, čije lice još nije video, a ispod šala se sve upornije smeštao pokojničiii lik sa odra uokvireni žutim i bordoplišanim cvećem, sa plavetnilom koje izbija ispod spuštenih kapaka.